

1. Generalitats

1.1. Situació regional del municipi de Santanyí i característiques geogràfiques de Santanyí

Santanyí és un municipi situat en el migjorn de Mallorca. Limita, a llebeig, amb el terme municipal de ses Salines; a mestral, amb el de Campos; a tramuntana, amb el de Felanitx, i a llevant, amb la mar. (vegeu figura 1.1.1.).

A més a més, té uns 35 quilòmetres de litoral. Dins el seu territori es troba el cap de ses Salines, l'extrem més meridional de l'illa, allunyat uns cent cinquanta quilòmetres de la costa africana.

Figura 1.1.1.

Mapa de Mallorca amb la localització del municipi de Santanyí

Font: Ajuntament de Santanyí. 2006

Santanyí es troba en una zona pràcticament plana i el terme està dividit en dues comarques naturals:

- la interior, que comprèn els últims relleus de les serres del Llevant de Mallorca, amb el Puig Gros (271) i la penya Bosca (280) com principals altures. A aquesta zona d'interior hi domina el conradís, sobretot l'herbaci, tot i que hi ha redols significatius de vegetació natural.
- l'altra comarca és la de la costa.

D'oest a est hi ha: el bloc muntanyós format per la Talaia des Pi (166 m), el Puig Gros (279 m) el qual és la cota màxima del terme, es Pujolets (186 m), el turó des Càrritx (170 m), el puig de Consolació (205 m) i la penya Bosca (257 m).

Al terme hi predominen els materials miocènics, de molasses blanques.

Quant a la seva superfície, Santanyí es pot considerar de grandària mitjana en relació a la resta dels municipis de l'Illa, essent el tercer municipi (en quan a extensió) de la Mancomunitat del Migjorn per davall Felanitx i Campos.

En concret Santanyí ocupa el 3,43 % de la superfície total de l'Illa. El municipi està format per un total d'11 nuclis urbans: a l'interior hi ha la vila de Santanyí, Calonge, s'Alqueria Blanca, es Llombards i Son Moja, mentre que, al litoral, es troben Cala d'Or, Portopetro, Cap des Moro, Cala Figuera, Cala Santanyí i Cala Llombards

Amb una extensió de 124,47 Km² i una població (2005) de 10.673 de dret (santanyiners), té una densitat de 86 hab/km².

Té una temperatura màxima entre 30° i 32°. La mínima disminueix des del 6° a 8°. Les precipitacions són escasses i irregulars i s'incrementen cap al nord. Al litoral occidental es donen uns 300-400 mm mentre que a l'extrem nord plou uns 400-500 mm.

Per últim, cal destacar que Santanyí disposa d'un important patrimoni arqueològic que ve representat pel jaciment de ses Talaies de can Jordi, amb restes de poblat emmurallat i talaiot circular. També ve representat pel de sa Punta de Bauçà i pel de Son Danús Vell.

1.2. Característiques demogràfiques de Santanyí

L'any 2005 Santanyí tenia una població de 10.673 habitants, fet que representava una densitat de 86 habitants/Km². Per tant, es pot dir que Santanyí té una densitat molt per davall de la mitjana de Mallorca (quasi tres vegades menys) i de les Balears (vegeu taula 1.1.1.).

Taula 1.2.1.

Indicadors Demogràfics de Balears, Mallorca i Santanyí. 2005

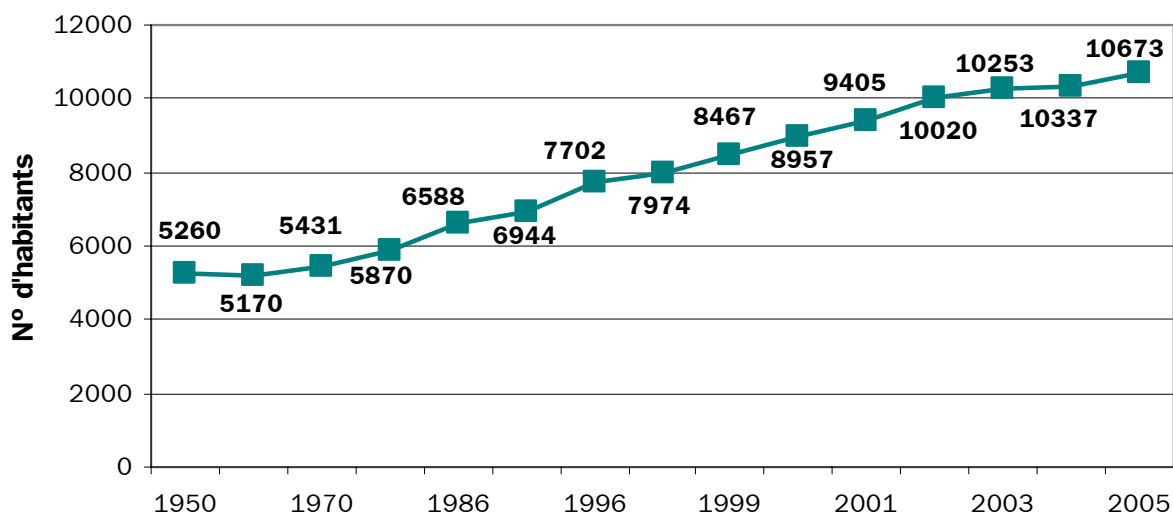
Àmbit	Superfície (Km ²)	Població 2004 (Hab)	Densitat (Hab/ Km ²)	Nuclis de població
Balears	4.968,36	983.131	198	382
Mallorca	3.620,42	777.821	215	235
Santanyí	124,47	10.673	86	11

Font: Institut Balear d'Estadística 2006

Des de 1950 fins en el 2005, la població augmentà un 103 %. A tots els anys analitzats (vegeu figura 1.2.1.) la població va en augment a excepció de la dècada dels seixanta en què Santanyí perd lleugerament població, però que partir de 1970 no s'atura de créixer. La tendència demogràfica és a estabilitzar-se.

Figura 1.2.1.

Evolució demogràfica de Santanyí. 1950 – 2005

Font: Ajuntament de Santanyí, 2006

1.3. Característiques territorials de Santanyí

1.3.1 Evolució urbana

El nucli sorgí, probablement, en el segle XIII al voltant de l'alqueria de Santanyí, concretament a l'entorn de la primitiva església, que es situava a la plaça de la Canal.

El 1958 hi havia 69 cases que no omplien l'espai emmurallat que hi havia. Al llarg dels segle XVI i XVII es començaren a construir cases extramurs i d'altres fora del recinte.

El 1784 el nucli era integrat per 366 cases (que eren fetes de marès). Durant el segle XIX es consolidaren fonamentalment els espais de les illetes interiors i el nucli cresqué cap als camins de Palma, Calonge, es Llombards i ses Salines.

Al llarg del segle XX el nucli es va ampliar bàsicament en direcció sud, oest i nord.

Actualment el nucli ocupa 92,48 ha de superfície.

1.3.2. Breus característiques dels altres nuclis urbans de Santanyí

- s'Alqueria Blanca

Nucli urbà situat al peu de l'oratori de La Mare de Déu de la Consolació i que es troba a cinc quilòmetres sortint de Santanyí en direcció a Cala d'Or i Portopetro. El seu nom està documentat ja el 1242. En el segle XVIII, acabada l'amenaça dels pirates, es va començar a consolidar com a nucli poblacional. La família més antiga de la qual es té constància és la del cognom Rigo de Ca Timoner.

- Calonge

Es troba situada entre s'Alqueria Blanca i Cala d'Or. Aquest nucli apareix documentat ja des del segle XIII, quan era propietat de la família Valentí de ses Torres, entre els quals es trobava Bartomeu Valentí, canonge de la Seu. Cal destacar la seva església neoromànica de principis del segle XX i que va ser projectada pel mossèn Antoni Maria Alcosser i beneïda el 1909 pel bisbe Campins.

- Es Llombards

És un nucli de població situat a 3'5 km de ses Salines i Santanyí. Allà hi trobam el Cap de ses Salines, que és l'extrem més meridional de Mallorca. Hi ha vestigis de la presència humana en l'època pretalaiòtica. El 1950 es Llombards va arribar al seu màxim demogràfic, amb 638 habitants. Des de llavors, i a causa de la crisi de les activitats agràries i ramaderes tradicionals, ha experimentat un descens poblacional del 30 %.

- Cala Llombards

Nucli situat entre Cala Santanyí i s'Almonia que té com a centre una espectacular platja que està formada per la desembocadura del torrent de Son Morlà. El nucli va aparèixer al principi dels anys 60, quan Rafel Vidal Perelló, de Can Felip, va construir una casa. El 1969 es va iniciar la urbanització als terrenys de l'antiga finca de Son Amer, promoguda per Blai Vidal Salom, que es caracteritza per ser habitatges unifamiliars.

- **Cala Santanyí**

Situada entre Cala Figuera i Cala Llombards, en els anys 20 acollia algunes cases i barraques de pescadors. En els anys 60 es va iniciar el seu procés urbanitzador. El primer establiment de caràcter turístic va ser el bar Es Torrent. El 1961 es va edificar l'hotel Cala Santanyí. Avui és una important i bella zona turística.

- **Son Moja**

Zona residencial formada per habitatges unifamiliars la construcció de la qual es va iniciar en els anys 80.

- **Cala Figuera**

Format per les caletes d'en Boira i en Busques, aquest nucli ja apareix documentat el 1306. A Cala Figuera s'embarcava la pedra de Santanyí per al seu transport. Una barraca per guardar barques construïda a mitjan segle XIX pel capellà José Burgesa i el metge Bernat Escales va ser la primera edificació. El primer habitatge data de 1899 i va ser propietat dels senyors de Can Ferrereta. El 1938 es va aixecar la primera església. El 1950 es va construir una petita llotja i la molla. Des de 1963 el creixement turístic de la zona no ha aturat.

- **Portopetro**

Antigament formava part de la finca de sa Punta. Al principi del segle XX la zona va començar a parcel·lar-se i a vendre's alguns solars i, així, es va formar el primer nucli de població. El 27 de maig de 1954 va ser col·locada la primera pedra de l'església actual.

- **Cala d'Or**

Es tracta d'un dels nuclis més recents de Santanyí. Els seus orígens es remunten a 1932, quan el seu fundador, José Costa, es va fixar en els terrenys per fer una urbanització. Es dona la casualitat que Costa, d'origen eivissenc, li va posar de nom Cala d'Hort, el mateix nom d'una cala de l'illa d'Eivissa. Però amb el pas dels anys i l'ús van provocar que el nom fora derivant en Cala d'Or. El 1956 el promotor va regalar un solar per edificar l'església, que es va fer en estil eivissenc, igual que un bon nombre de cases, que donen a la zona aquest aire pitius.

- **El Cap des Moro**

Situada entre Cala Figuera i s'Amarador, es va urbanitzar en els anys 80.

1.3.3. Les carreteres que comuniquen Santanyí

La xarxa viària es centralitza a la vila i s'articula a través de la carretera Colònia sant Jordi – can Alou Vell, que travessa el terme de sud-oest a nord-est, passant per ses Salines, es Llombards, Santanyí, s'Alqueria Blanca, Calonge i s'Horta.

A més, de la vila parteixen les carreteres que es dirigeixen a Felanitx (travessant cas Concos), Campos, Cala Llombards i Cala Figuera.

S'Alqueria Blanca disposa d'enllaços amb Portopetro i Cala d'Or, i Calonge amb es Carritxó.

Així mateix, Cala d'Or està connectada amb s'Horta, Calonge i Portopetro.

1.4. Breu història del municipi de Santanyí

- La Prehistòria

Un passeig pel terme municipal de Santanyí permet contemplar de primera mà les restes del pas del temps i l'estada en aquestes terres dels pobles prehistòrics. Són més de cent cinquanta els jaciments arqueològics localitzats. Existeixen coves pretalaiòtiques com les de Cala Santanyí o es Pontàs, altres de l'època talaiòtica, entre les quals es poden destacar les coves del Rei, Can Simonet, n'Ebrí, es Loret Vell, es Rafal des Porcs o Son Rossinyol. Cal dedicar un especial atenció als poblats talaiòtics envoltats de muralles de Son Danús Nou o ses Talaies de Ca Jordi, que conserva un talaiot circular i un fragment de muralla.

- Període romà

Els romans també van deixar la seva empremta a Santanyí. Així, s'han trobades restes, com a diversos tipus de figures i ceràmica, a la cova funerària de sa Marededéu, a Cas Traginer o a Son Cosme Ponç, on probablement es va asseure la vila romana. Els estudis arqueològics indiquen que possiblement es podrien haver fet dues centuriacions, una a la zona de Son Danús i una altra a la zona de Calonge.

- Època Islàmica

En l'època islàmica, Santanyí formava part del districte de Manacor, amb el nom d'Adeia. Està documentada a s'Alqueria Blanca una mesquita i a l'alqueria Santanyí es parlava de cases d'estil sarraí en l'últim quart del segle XIII. Encara avui es conserven alguns topònims com Albocora, S'Almunia, Benilassar (Son Danús), Binigebidi (es Rafal des Porcs) o Mandalmar (es Llombards).

- La conquesta catalana

Després de la conquesta catalana del rei Jaume I, l'any 1229, Santanyí va correspondre en el repartiment a Nuny Sanç, comte del Rosellón i Sardenya, i a la seva mort va tornar a les mans del rei. L'any 1242 es fa referència al terme i a la parròquia de Santanyí. Es pensa que la primera església es va construir entre 1248 i el 1265. Pocs anys després, el 1300, el rei Jaume II va atorgar les Ordenacions per fundar la vila i d'aquesta manera especifica com s'ha de construir el poble.

L'administració municipal es va consolidar en el segle XIV. El representant del rei era l'alcalde real i el primer que apareix documentat és Ramon Albert, el 1311. Santanyí tenia un representant en el Consell del Sindicat i en el Gran i General Consell. L'any 1329 la població de Santanyí era de 570 habitants, així com alguns esclaus que el 1427 eren el 4'8 % de la població.

- Els corsaris

Entre el segle XIV i el XVII, la costa de Santanyí va ser escenari de nombrosos atacs de corsaris pirates, procedents del nord d'Àfrica, que es refugiaven en Cabrera. Per fer-los front, es va organitzar la defensa a través de talaies, torres de defensa i sentinelles, especialment entre els mesos d'abril i setembre, quan les incursions eren més freqüents.

En cas de perill, des de les talaies es comunicaven amb senyals de fum i foc. Les viles de l'interior, com Porreres, Montuïri i Felanitx, també contribuïen a la defensa del litoral, ja que igualment se sentien amenaçades. Entre els nombrosos atacs cal destacar el que va tenir lloc el 3 d'octubre de 1531, quan després que els musulmans saquegessin la vila i capturessin a un gran nombre dels seus habitants, una quarantena de famílies va decidir abandonar el municipi. Uns anys més tard, el 1546, els pirates van capturar 36 persones, que van ser tornades als seus familiars, que abans van haver de pagar 2.050 escuts. La por a les desembarcades continuava encara en el segle XVIII, per la qual cosa es va decidir construir el fortí de Cala Llonga per fer front amb més garanties als atacs.

- El segle XIX

Durant el segle XIX, època caciquil, les miserables condicions de vida de la població van desembocar el 1868 en una revolta popular contra la hisenda municipal que va acabar amb l'incendi dels arxius municipals.

Durant la primera meitat del segle XIX la població es va incrementar molt i va passar dels 4.436 habitants de 1825 als 5.439 de 1845. A mitjan segle la població es va estroncar. Durant aquest segle va haver-hi fortes crisis demogràfiques i a partir de 1860 es va iniciar una emigració notable cap a Algèria, cap a l'interior de Mallorca i, fins i tot, cap a Menorca. El motiu era que Santanyí, aleshores, era un municipi molt pobre.

L'any 1897 s'aprova la construcció de la Casa de la Vila, que és l'actual, malgrat que aquesta es va engrandir amb la compra d'una casa veïna.

- El segle XX

En el segle XX continua la tònica de l'emigració dels habitants de Santanyí. El 1900 la població va arribar als 6.692 habitants, però aquesta xifra va descendir ràpidament en els primers anys del segle, ja que va començar un procés d'emigració de molts veïns del municipi cap a Argentina, Cuba o Algèria. Aquest descens es va veure accentuat pels efectes mortals d'una greu epidèmia de grip. El 1925 la població va patir una altra notable disminució, encara que aquesta vegada com a conseqüència de la segregació de ses Salines, que es va convertir en municipi independent.

Tot canviarà a partir de la segona meitat del segle XX amb l'arribada del turisme. A partir de 1950 van aparèixer els primers visitants. El turisme canviarà totes les estructures demogràfiques del municipi, que passarà de ser emissor d'emigració a receptor d'emigrants. Es tracta de gent de la Península, especialment del sud, que arriben atrets pels llocs de treball que genera aquesta indústria.

Aquest augment demogràfic s'accentuarà a partir dels anys 80. Es tracta d'un augment basat en la necessitat mà d'obra per fer front a la indústria turística i a tota l'activitat econòmica que genera al seu voltant.

1.5. Etimologia

Santanyí apareix documentat per primera vegada en el 1236 com a termino Sancti Aini. Tot i així hi ha altres formes, citades en el segle XIII, com alqueria Sancti Anin (1241), alqueria nostra de Sentaini (1242) termino Sancti Annini (1243), Sentayi, Sancto Ayninno i loco de Sancto Ayno (1260), termino de Sancto Anino (1269), alqueria Sancti Anini (1278), alqueria de Sancto Agnino i parrochia Sancti Agnii (1293).

Entre les diferents teories hi ha la tradicional que diu que Santanyí deriva del llatí Sanctus Agnus “el sant anyell” (que figura a l’escut del municipi).

Hi ha altres teories que ho associen que Santanyí deriva del llatí Sancta Agnes o també ho relacionen amb la forma de Sant amb el mot sanad’costa, coster o pujada. Segons aquesta darrera teoria, el topònim significa “costa, coster o pujada de les cabanes de fullaca”.

